6. ساميءَ جا سلوڪ

چئنراءِ ٻچومل لنڊ ’سامي‘ (1743-1850ع) شڪارپور (سنڌ) جو رهندڙ هئو. هن ڪجهہ ورهيہ امرتسر ۾ پڻ وڻج واپار سانگي گذاريا : پوءِ جلد ئي واپس شڪار پور اچي ٿي در وٽ هڪ مڙهيءَ ۾ ديرو ڄمائين. هو اُتي گرمکيءَ ۾ چٽڪين تي پنهنجا سلوڪ لکي هڪ مٽڪي اندر رکندو هئو. جيڪي سندس پٽ گهنشامداس گڏ ڪندي هٿيڪا ڪري رکيا.

١) ٻڌَن ڪي ٻوڙي، ٿي سامي لهر سمندر جي،
تن ڪي چوي ڪينڪي، جي سنت ڇڏيا ڇوڙي،
وينا مُنهن موڙي، جڳت ڏون جڳديش ڏي.

٢) غيرت منجهہ غرُق رهن جيءَ جهان جا،
پوُڄن پير فقير ڪي، رکي ڦيرُ فرق
عاشق چڙهيا اَڇ تي، لِنوَ سان ٻڌ لڪُ
اَندر ٻاهر هڪُ سامي ڏسن سپرين.

٣) سُپني منجهہ ڪنگال، راجا ٿيو هڪ ديس جو،
هاٿي، گهوڙا، پالڪيون، ميڙيائين سڀ مال،
در تي بينا ڪيترا، سامي ڪن سوال
جاڳي ايهو حوال، پنندو وَتي پاڻهين.

نوان لفظ :

جڳت = سنسار، ڏوُن =ڪان، جڳديش = پرماتما، غيرت=لڄ شرم، غرق=غلطان،
ڦيرُفرق = ڀيدڀاءُ، ڪنگال = سُڃو، لِنوَ = وشواس، لَڪُ ٻڌڻ = تياري ڪرڻ، اَڇ = سمنڊُ.

اَڀياس

سوال ١ - هيٺين سوالن جا جواب هڪ ٻن جملن ۾ لکو :-

١. سمنڊ جي لهر ڪنهن کي ٻوڙي ٿي؟
٢. جڳت ڪان جڳديش ڏانهن ڪير ٿا مُڙي وڃن؟
٣. جهان جا جيوَ ڇا ۾ ٿا غرق رهن؟

۴. عاشق اَڄ تي ڪيئن ٿا چڙهن؟

۵. سَپني ۾ ڪنگال ڪير ٿيو؟

سوال ۲ - هيٺين سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو :

۱. سپني مان راجا کي ڪهڙو گيان حاصل ٿيو؟

۲. سامي صاحب پرماتما کي پائڻ جي ڪهڙي راهه ڏيکاري آهي؟

سوال ۳- خال ڀريو :-

۱. .... ڪي ٻوڙي ٿي سامي لهر سمندر جي.

۲. غيرت منجهه .... رهن جيءَ جهان جا.

۳. سپني منجهه ڪنگال، راجا ٿيو هڪ .... جو.

سوال ۴ - بيت جي آڌار تي سِٽون پوريون ڪريو -

۱. تن کي چوي .... جڳديش ڏي.

۲. پوڄن پير .... لِنوَ سيان ٻڌي لَڪُ

۳. هاٿي گهوڙا .... ڪَنِ سوال.

پورڪ اَڀياس

سوال (۱) بيت ۾ ڏنل هيٺين اکرن سان شروع ٿيل لفظ لکو.

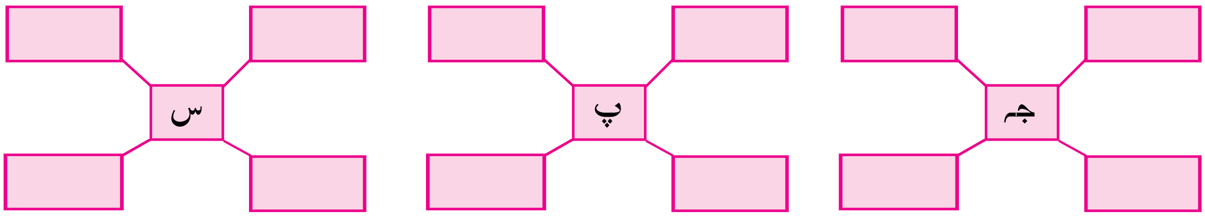

سوال (۲) شعربند تي مشغولي.

سُپني منجهه ------------------- وٺي پاڻهين.

(i) ڪنگال ۽ راجا لفظ جا ضد لکو.

(ii) بيت جي سِٽن ۾ آيل جانورن جا نالا لکو.

(iii) سپني ۾ راجا جو ڪهڙو حال ٿيو؟

سوال (۳) سامي صاحب جو ٻڌل / پڙهيل ڀيو ڪو سلوڪ لکو.

C9R2VH

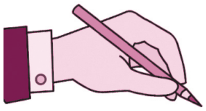

لِکڻ - هُنر
ڪمائتو- لکڻ

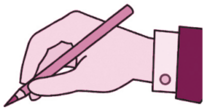

خط لکڻ

خط لکڻ هڪ ڪلا آهي. پنهنجي من جا ڀاوَ / ويچار ٻين تائين پهچائڻ، تنهن سان گڏ پنهنجون ڀاونائون ۽ ويچار سٺي ٻوليءَ ۾ بيان ڪرڻ لاءِ خط هڪ عُمدو لکڻ جو ساڌن آهي.

گذريل سال ۾ توهان 'خط لکڻ سکيا' آهيو. اُهو خط توهين پرمپرا (خاص نموني) جي موجب لکندا آيا آهيو. پر هاڻي توهين ٽيڪنالاجيءَ جي زماني ۾ گُذران ڪري رهيا آهيو. هاڻي ڪمپيوٽر، موبائيل، اِنٽرنيٽ، ميل اِنهن سڀني سان توهين واقف آهيو.

فون وڏيڪ ڪم آندو وڃي ٿو. اِنڪري خط لِکڻ جي گهُرج ٻه ڪجهه قدر گهٽ ٿي ويئي آهي. تڏهن ٻه پنهنجي ويجهي مائٽ، ساهيڙي / دوست کي پنهنجون ڀاونائون، اَثردار نموني ٻڌائڻ، اِهو لفظن ۾ ڀاونائون ظاهر ڪرڻ جي قابليت (غير دستوري خط لکڻ وقت) آهي. پنهنجي ڳالهه ويچار (گهُرجون، شڪايت، وينتي) ٺهڪندڙ ۽ گهٽ ۾ گهٽ لفظن ۾ لاڳاپو رکندڙ ماڻهوءَ (اَڌڪاري / عملدار / سمپادڪ / هيڊماسٽر وغيره) تائين پهچائڻ (دستوري خط لکڻ وقت) ٻه هڪ ڪلا آهي.

خط لکڻ لاءِ ٽيڪنالاجيءَ جو واپرائڻ ٻه اَڄ جي گهرج آهي. هِن ڪانپوءِ توهان کي ميل موڪلڻ جو ٽيڪنيڪ واپرائڻو آهي. تنهن جي ڪري هن سال کان نئين ٽيڪنالاجيءَ موجب خط لکڻ لاءِ ميل موڪلڻ جو طريقو ڏيان ۾ رکڻ وارا آهيون.

هن سال اَسين هيٺين خطن جا نمونا سکڻ وارا آهيون.

خط لکڻ

دستوري
- گهُر، وينتي
- آفيس ۽ ڌنڌي ۾ پيشيور خط

غير دستوري
- ڪٽنب
- پنهنجي ويجهن مائٽن
- يا دوست / ساهيڙيءَ کي موڪلڻ جا خط

دستوري	غير دستوري
١. جنهن ڏانهن خط لکڻو آهي اُن ماڻهوءَ جو عهدو، پتو، (اَئڊريس لکڻ) ٢. خط جو وشيه لکڻ ٣. ٺهڪندڙ، گهٽ ۾ گهٽ لفظن ۾ مقرر مذڪور لکڻ ٤. خط جي آخر ۾ساڄي پاسي خط موڪلندڙ جو پتو ائڊريس لکڻ ضروري آهي.	١. ناتي موجب ماڻهوءَ جو عزت آفزائيءَ سان خط جي شروعات ڪريو. جيئن پيارو- پياري مانئيه مانيور وغيره ٢. جنهن ڏانهن خط لکو ٿا اُن جو خوش چاڪ بابت پڇڻ. ٣. ڀاونائون اَثردار لفظن ۾بيان ڪرڻ ٤. ناتي /رشتي موجب پنهنجائپ سان بيان ڪرڻ. ٥. خط جو وشيه لکڻ جي ضرورت ڪونهي. ٦. خط جي آخر ۾ساڄي پاسي خط موڪليندڙ جو پتو (اَئڊريس لکڻ) ضروري آهي.

نوٽ:- خط جو جواب ملڻ لاءِ خط موڪليندڙ جي اَئڊريس لکڻ ضروري آهي. لفافو ڪڍي اَئڊريس لکڻ جي ضرورت ڪونهي. (اي. ميل لاءِ لفافو نہ هوندو آهي.)

خط جو نمونو

تاريخ ____________________

ڏانهن / ڪنهن کي ____________________

مانئيہ / مانيور ____________________

____

وشيہ: ____________________

صاحب، ____________________

مڪيہ مذڪور

توهانجو / توهانجي

____

پتو (اَئڊريس)

____

(خط موڪليندڙ جي اَئڊريس)

آڪاڻي لکڻ

آڪاڻي ٻڌڻ يا ٻڌائڻ ٻارن جو آنند جو وشيہ آهي. شاگردن جي ڪلپنا شڪتي، نئين نموني ۾ سرجڻشيلتا جي پرکہ ڏيڻ وارو وشيہ آهي.

توهان آڪاڻي لکڻ سکيو آهي. آڪاڻي لکڻ جو هُنر، اُن جا اَهميت وارا مُدا، اُنهن مُدن بابت پوريءَ طرح سان ويچار ڪرڻ جو اَڀياس ڪيو آهي.

ڪا ٿيل ڳالهہ جيڪا ٻُڌائي وڃي ٿي اُها آهي آڪاڻي. آڪاڻي پنهنجي ڪلپنا سان سرجڻشيلتا سان رچي وڃي ٿي.

آڪاڻيءَ جي شروعات آڪاڻيءَ جو اَهم پاڱو آهي.

ڪٿا لِکڻ ڪلپنا شڪتيءَ تي آڌار رکندڙ ڪلا آهي. آڪاڻيءَ جي ڪردارن، گهٽنا، ترڪ ڪرڻ وارن ويچارن جو وستار ڪرڻ اِهو لکڻ جو هُنر آهي. هن لکڻ جي هنر جو وڪاس ڪرڻ مکيہ مقصد آهي.

آکاڻي لکڻ جي ماڌيم سان آکاڻيءَ مان خوشي ملي اِهو پڻ مقصد آهي.

سٺي آکاڻي لکڻ لاءِ هيٺين ڳالهين تي ڌيان ڌيو:-

(١) آکاڻيءَ جي وشيہ کي سِرو (Title) ڏيو. (تاتپرج لکڻ جي ضرورت کونهي.)

(٢) سِري موجب آکاڻيءَ جي ڪلپنا هئڻ گهرجي.

(٣) اِهو ضروري نہ آهي تہ سِرو مطلب سٺو ويچار يا چوڻي هجي.

(٤) آکاڻي زمان ماضيءَ ۾ لکجي. (آکاڻي ٻڌائي وڃي ٿي انڪِري زمان ماضيءَ ۾ لکي وڃي ٿي پر شاگرد اُن ۾ پنهنجي ڪلپنا ۾ رچنا موجب آزاديءَ سان (جنهن زمان ۾ چاهي پيش ڪري سگهي ٿو.) مثال آکاڻيءَ ۾ فلئش بئڪ ۾ گهٽيل گهٽنا ٻڌائيندي اُها زمان ماضيءَ ۽ زمان حال ۾ ٻڌائي وڃي سگهجي ٿي.

(٥) ليک ۾ گهٽنا، واقعي موجب ٺهڪندڙ ڪال ۾ لکڻ ضروري.

(٦) آکاڻيءَ ۾ سلسلو هئڻ ضروري آهي (گهٽنا موجب هڪ ڳالهہ ۽ پوءِ اُن سان جڙيل ڳالهہ اَهڙي نموني سلسلو هئڻ گهرجي.)

(٧) آکاڻيءَ موجب واتاورڻ پئدا ٿيڻ / نرماڻ ٿيڻ گهرجي.

(٨) آکاڻيءَ موجب ڪردار ۽ اُنهن جي گفتگو ٺهڪندڙ ڀاشا ۾ هئڻ گهرجي.

(٩) موقعي موجب، اِستان موجب ڪردارن جي ڀاشا هئڻ گهرجي.

(١٠) هرهڪ پسگردائيءَ جي ڀاشا الڳہ الڳہ هوندي آهي. آکاڻي لکڻ وقت اِها ڳالهہ ڌيان ۾ رکجي.)

مثال، گهٽنا - راندين جي ميدان، گهر، راڄ دربار، وغيره واري هجي تہ اُنجي ڀاشا الڳہ ۽ اُنجي شئلي اَلڳہ هجڻ گهرجي)

(١١) ٻين ٻولين جا سلوڪ، سُويچار، چوڻيون، اِصطلاح جيترو ٿي سگهي نہ لکجن جيئن سنڌي ٻوليءَ ۾ هندي/ اَنگريزي ٻوليءَ جا محاورا (Phrases) ڪم نہ آڻجن.

(١٢) آکاڻيءَ جي شروعات ۽ آخر جو پاڻ ۾ لاڳاپو هئڻ ضروري آهي.

آکاڻي لکڻ جا نمونا

١. ڏنل شروعات مان آکاڻي لکڻ.

٢. ڏنل سِري مان آکاڻي لکڻ.

٣. ڏنل لفظن مان آکاڻي لکڻ.

٤. اَڌپوري آکاڻي پوري ڪرڻ.

(الف) ڪٿا جي شروعات ڏيئي باقي پورو ڪرڻ.

(ب) آخري حصو ڏنل ۽ شروعات پوري ڪرڻ.

٥. ٽِپن مان آکاڻي لکڻ.

آکاڻي لکڻ لاءِ مٿي ڏنل قسمن کان الڳہ سرجڻشيل نموني ڳالهيون، سلسلو بيان لکي سگهجن ٿا. اَهڙي اَلڳہ اَلڳہ نمونن جو اَڀياس ڪريو.

ٽڪر پڙهي سوال ٺاهڻ

سوال ٺاهڻ اَچڻ، اِها هڪ اَهميت واري ڀاشا جي قابليت آهي. اِها قابليت حاصل ڪرڻ لاءِ ’ٽَڪر سمجهڻ‘ اِن يونٽ کي اَڀياسڪرم ۾ شامل ڪيو ويو آهي. توهان درجي نائين ۾ هن جو اَڀياس ڪيو آهي. اُنجو وري اَڀياس ڪريو. ڏنل ٽڪر پڙهي توهان کي سوال ٺاهڻ اَچڻ گهرجن. سوال اَهڙا هجن جن جا جواب هڪ جملي ۾ هجن.

سوالن لاءِ هِدايتون:-

١. تيار ڪيل سوال، سوال جي روپ ۾ معنيٰ ڀريو هئڻ گهرجي.

٢. ڪير؟ ڪٿي؟ ڪڏهن؟ ڇا؟ وغيره جي قسمن جي سوال ٺاهڻ جو اَڀياس ڪريو.

٣. جن سوالن جا جواب ٽڪر ۾ هجن، اَهڙا ئي سوال ڏيڻ گهرجن.

٤. سوالن جا جواب نہ لکجن.

٥. سوالن جي آخر ۾ سوال جي نشاني ڏيڻ ضروري آهي.

مضمون لکڻ

لکڻ جي هنر جو وڪاس ڪرڻ جو مکيہ پاڱو آهي ’’مضمون لکڻ‘‘ مضمون معنيٰ ڪنهن وشيہ سان لاڳاپو رکندڙ پنهنجن ويچارن جو مُدن موجب ٺهڪندڙ نموني پيش ڪرڻ.

لکڻ جي هُنر سان گڏ مضمون لکڻ جو مکيہ مقصد آهي. ڇڪاسيندڙ، ويچار، جاچ شڪتي ۽ سرجڻشيلتا ۽ سُٺي نموني سمجهڻ، اِنهن سڀني لياقتن جو وڪاس ٿيڻ.

مضمون لکڻ وقت، مضمون لکڻ واري جي ويچارن جو پاڇو پوندو رهي ٿو. وشيہ سان لاڳاپو رکندڙ، جاچيل ويچار، پنهنجون ڀاونائون، ڪلپنائون ۽ سرجڻشيلتا، اِنهن جو اَثردار لفظن ۾ بيان مطلب مضمون لکڻ.

> پڙهڻ، سمجهڻ، جاچڻ، ويچار، ڀاونائون، ڪلپنائون ۽ آزمودا اِنهن جو پنهنجن لفظن ۾ظاهر ڪرڻ اِهو لکڻ جي هنر جي وڪاس جي مکيہ نشاني آهي.

هن سال عملي پرچي لاءِ بياني، آتم ڪٿا، خيالي اِنهن مضمونن جي قسمن جو اڀياس ڪرڻ وارا آهيون:

مضمون لکڻ لاءِ هِدايتون:-

١. ڪنهن بہ مضمون جي شروعات وڻندڙ هئڻ گهرجي. مضمون اَڳيان وڌيڪ پڙهڻ لاءِ چاهہ ٿئي. ڏنل وشيہ موجب شروعات ڪنهن خاص سُٺي ويچار، گهٽنا، واقعي، گذارش (وينتي)، گفتگو سان ڪجي.

٢. مضمون جي وچ واري ڀاڱي ۾ وشيہ جو وستار ڪجي. وِستار ڪرڻ وقت اِصطلاح، چوڻيون، پهاڪا وغيره اِستعمال ڪري اَثردار نموني لِکجي.

٣. مضمون جي پڇاڙي، پڙهندڙ کي وشيہ موجب ويچارڏارا ڏانهن وٺي وڃڻ واري هئڻ گهرجي. وشيہ سان لاڳو هجي.

واقعو لکڻ / آزمودا لکڻ- اَسانجي سامهون گهٽجندڙ/ گهٽيل ڪو واقعو يا گهٽنا اَسانجي ويچارن ۾ هميشه هوندي آهي.

اُن واقعي / گهٽنا جو اَثر اَسانجي من تي هوندو آهي. اُن بابت پنهنجا ويچار، ڀاونائون، آزمودا، لفظن ۾ بيان ڪرڻ اِهو واقعي لکڻ يا آزمودو لکڻ ۾ اُميد ڪئي وڃي ٿي.

باريڪبنيءَ سان جاچڻ جي شڪتي، اُنجو پاڻ مٿان اَثر اِهي واقعي / آزمودو لکڻ لاءِ تمام ضروري ڳالهيون آهن.

واقعو / آزمودو لکڻ وقت رڳو ٻاهريون بيان نہ پر اُن سان گڏ واقعو ڏسڻ واري جي من ۾ کهڙيون ڀاونائون پئدا ٿيون ۽ کهڙا ويچار آيا ۽ مکيہ ڳالهہ اِها آهي تہ واقعي ڏسڻ واري جي من تي کهڙو اَثر ٿيو ۽ اِنهن جو اَثرائتي لفظن ۾ بيان هئڻ گهرجي.

واقعو لکڻ:- پنهنجي اَکين اڳيان گهٽنا گهٽجي رهي آهي. اِها کلپنا ڪري گهٽنا جي پوري وستار سان ڄاڻ، ماڻهن جي پرتيڪريا ۽ گهٽنا جو پاڻ تي ٿيل اَثر، اِنهن ٽنهي ذريعي واقعو لکڻ گهرجي. (ڪيترا دفعا، عملي پرچي ۾ ڏنل گهٽنا / واقعو ڪلپناتمڪ ٿي سگهي ٿو. اُن گهٽنا جي ڪلپنا ڪري، چندڇاڻ ڪري ڪلپنا شڪتيءَ سان مضمون لکڻ گهرجي.)

آزمودو لکڻ:- اَسين ڪنهن پروگرام، ڪاريهڪرم ۾ وياسين يا ڀاڱو ورتو اِهو ڪلپنا ڪري ڪاريڪرم جي پوري وستار سان ڄاڻ جو بيان، اُن جا ٻيا مُدا (مثال: پڪنڪ) هجي تہ اُن جي اِتهاسڪ ڄاڻ، پنهنجا آزمودا، ۽ ڀاوَ ڀاوناڻون اِنهن جو بيان ڪرڻ اَچڻ گهرجي. آزمودو لکڻ ۾ پنهنجي آزمودي آيل ڳالهين جو ورنن سُني/ ڏُکي / خوشي اَثرائتي نموني ڪرڻ اَچڻ اَهميت وارو آهي.

آتم ڪٿا لکڻ:- (١) آتم ڪٿا مطلب ڪنهن ٻئي جي آتما اَسان ۾ سمائجڻ
(٢) ٻئي جي سکہ- ڏکہ جو ويچار ڪرڻ، ان جي من کي سمجهڻ.
(٣) ساهواري ۽ بنا ساهواري جي ڀاوناڻن کي سمجهڻ
(۴) اُن شيءِ جي جڳهہ تي اَسين آهيون اها ڪلپِنا ڪري اُن شيءِ جي من ويچار/ ڀاونا / سُکہ- ڏُکہ، لفظن ۾ بيان ڪرڻ اِهو آتم ڪٿا لکڻ جي مکيہ خاصيت آهي.
آتم ڪٿا لکڻ جي ڀاشا عدد واحد (مان ڳالهايان ٿو / ٿي) هئڻ گهرجي.
وشيہ موجب پرستاونا (ڪا گهٽنا، واقعو / قصو) لکي مضمون جي شروعات ڪري سگهجي ٿي. پر اِها پرستاونا تمام ننڍي، يا ٿوري ۾ هئڻ گهرجي.

خيالي:

(١) خيالي مضمون ۾ وشيہ موجب ويچار هئڻ گهرجن.
(٢) خيال مضمون ۾ بيان / ورنن، ڪلپنا کان وڌيڪ خيال اَهميت وارا هوندا آهن.
(٣) هرهڪ ويچار جا ٻہ پاسا هوندا آهن.
(۴) اُنهن ٻنهي پاسن سان لاڳو ويچار مضمون ۾ هئڻ گهرجن.
(۵) پنهنجي ويچارن جي پُٺڀرائيءَ لاءِ مُدا، مدد سان لاڳو ترڪ سان گڏ پيش ڪرڻ اَهميت وارو آهي.
پنهنجي ڄاڻ، پڙهڻ، ويچار جيترا وڌيڪ اوترو خيالي مضمون لکڻ وڌيڪ سؤلو ٿئي ٿو.

گفتگو لکڻ

هڪ ٻئي سان ڳالهہ ٻولهہ ڪرڻ وقت ڀاشا تمام گهڻي اَهميت رکي ٿي. گفتگو ڪرڻ يعنيِ پڪتي نموني پنهنجا ويچار رکڻ، پنهنجا رايا ڏيڻ وغيره پيش ڪرڻ.
لکڻ جي هُنر سان گڏ، گفتگو لکڻ جو مکيہ مقصد آهي. پنهنجا ويچار، رايا، ڄاچيل ڳالهہ سٺي نموني سمجهي، وشيہ موجب ڳالهائي ظاهر ڪرڻ، اِنهن سڀني جو وڪاس ڪرڻ.
گفتگو لکڻ وقت، گفتگو ڪرڻ وارن جي ويچارن، سمجهہ ڀاوناڻن، ڪلپناڻن، سرجڻشيلتا ڀاشا جي ڄاڻ انهن سڀني جي پيشڪش آهي.

گفتگو لکڻ وقت ڌيان ۾ رکو تہ :-

گفتگو زمان حال ۾ هجڻ گهرجي.
وشيہ سان لاڳاپو رکندڙ هجي.
ڪردار موجب هجي.
موقعي / گهٽنا / قصي موجب هجي.
ڳالهہ ٻولهہ ۾ لاڳاپو هجي.
رشتي موجب (جيئن وڏن سان لياقت سان ڳالهائڻ) هئڻ گهرجي.
نهڪندڙ بيهڪ جون نشانيون ڪم آڻي لکجي.

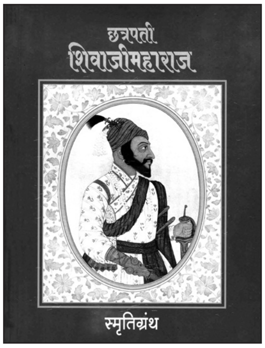

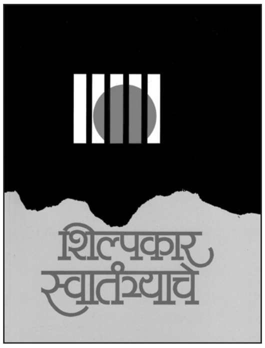

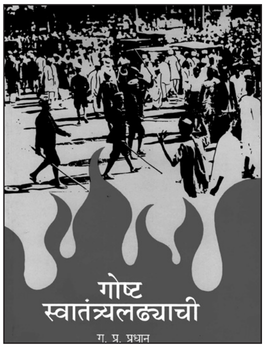

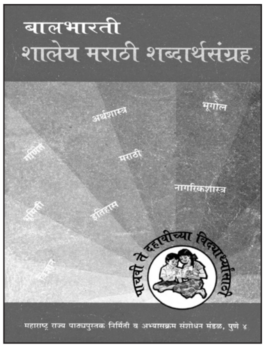

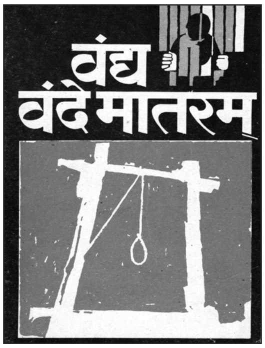

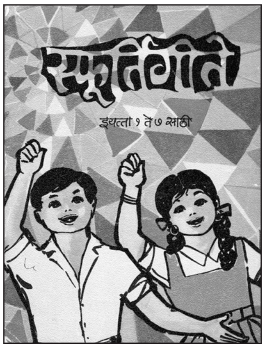

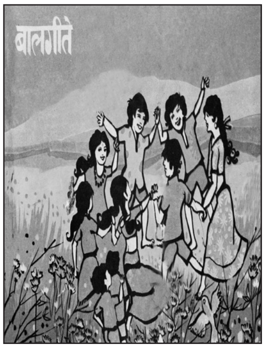

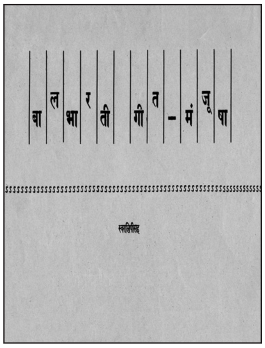

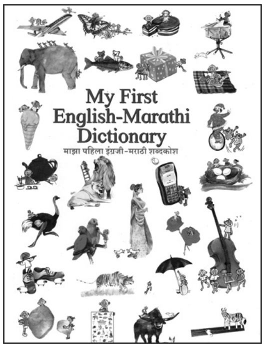

- पाठ्यपुस्तक मंडळाची वैशिष्ट्यपूर्ण पाठ्येत्तर प्रकाशने.
- नामवंत लेखक, कवी, विचारवंत यांच्या साहित्याचा समावेश.
- शालेय स्तरावर पूरक वाचनासाठी उपयुक्त.

पुस्तक मागणीसाठी www.ebalbharati.in, www.balbharati.in संकेत स्थळावर भेट द्या.

साहित्य पाठ्यपुस्तक मंडळाच्या विभागीय भांडारांमध्ये विक्रीसाठी उपलब्ध आहे.

ebalbharati

विभागीय भांडारे संपर्क क्रमांक : पुणे - ☎ २५६५९४६५, कोल्हापूर- ☎ २४६८५७६, मुंबई (गोरेगाव) - ☎ २८७७१८४२, पनवेल - ☎ २७४६२६४६५, नाशिक - ☎ २३९१५११, औरंगाबाद - ☎ २३३२१७१, नागपूर - ☎ २५४७७१६/२५२३०७८, लातूर - ☎ २२०९३०, अमरावती - ☎ २५३०९६५

مهاراشٽر راجيه پاٺيه پستڪ نرمتي و اَڀياسڪرم سنشوڌن منڊل، پُڻي.

सिंधी अरे. सिंधुभारती इयत्ता दहावी (सिंधी माध्यम) ₹ 42.00